

3. Az ISO-szabványok

3.1 Az ISO minőségügyi szabványai

A minőségügyi szabványokat az ISO egyik bizottsága, az ISO/TC 176 alkotta, ez a bizottság végzi, a továbbfejlesztés munkáját is. A szabványsorozat első változata 1987-ben jelent meg. Az első jelentős módosítás 1994-ben történt. A módosítás miatt az eredeti számozási rendszer módosult, kissé következetlenné vált. A magyar változat jelzései szintén gondokat okoznak, a szabványsorozat egyes darabjai ma már MSZ EN ISO betűjeleket viselnek. A szabványok száma korábban 29000 és 30000 volt, az új változatok a nemzetközi szabványok 9000 és 10000 sorozatjelét viselik. Az adaptált magyar szabványok keletkezése természetesen a magyarországi bevezetés dátumait tartalmazzák, további zavarokat okozva.

Mivel a magyar szabványok számozása a nemzetközi számozásra tért át, ezért a jegyzetben általában röviden a nemzetközi szabványjelölést használjuk (tehát az MSZ EN ISO 9001 helyett csak ISO 9001-et írunk).

Összefoglalóan az ISO 9000 kifejezés a teljes minőségügyi szabványkollekciónak jelenti.

3.2 Az ISO 9000 szabványsorozat elemei

A minőségbiztosítási szabványsorozat több részből áll. A minőségügyi rendszer alapjait és lényegét az ISO 9000-1 és az ISO 9004-1 szabvány tartalmazza. Ehhez a csoporthoz sorolhatjuk az ISO 8402 szabványt, amely a minőségi fogalmakat határozza meg. A vállalati minőségi rendszer kiépítését elvileg ezeknek a szabványoknak megfelelően kell elkezdni.

A második részt az ISO 9001, 9002 és 9003 szabványok alkotják. A három szabvány közül választhatja ki a vállalat a neki megfelelőt. A kiválasztott szabvány szerint kialakított rendszer alkalmas a külső tanúsításokra, a szerződéses kapcsolatokban érvényesíthető. Bár a szakértők és a szakírók ezt általában helytelenítik, ezek a szabványok állnak ma a minőségbiztosítási munka középpontjában.

A következő szabványcsoportot a kiegészítő elemek, irányelvek, az egy adott területen való megvalósítás segédletei adják (ISO 9000-2, 9000-3,

9000-4, 9004-2, 9004-3, 9004-4, 9004-5, 9004-6, 9004-7; a felsorolt szabványok egy része még csak tervezet).

Az utolsó csoport a 10000-es sorozatszámot viseli. A szabványok a felülvizsgálatra (audit) és a felülvizsgáló szervezetekre vonatkozó követelményeket adják meg (ISO 10011-1, 10011-2, 10011-3). A sorozat további elemei (ISO 10012-1, 10013, ma még csak tervezetként) a mérőberendezésekkel és a minőségi kézikönyv követelményeivel foglalkoznak.

3.3 A QS 9000 szabványok

A nagy autógyártók egyszerre élvezik és megszenvedik az autógyártásban általánosan érvényesülő vevői erőfölényt. A túltermelés és a hatalmas verseny miatt a gyártók a vevőkkel szemben nagyon kiszolgáltatottak. Ugyanaz a helyzet a gyártó és beszállító között: itt is a vevő, vagyis az autógyártó van erőfölényben. Az autógyártásban általában sok beszállítót foglalkoztatnak, a beszállítók termékeinek jellemzőit az autógyártók szabványai határozzák meg, a minőséget, a gyártási folyamatot is az autógyártók ellenőrzik. Az autógyártó érdeke az, hogy a szállítók minél fejlettebb minőségbiztosítással rendelkezzenek, és piaci alkupozícióik alapján ezt képesek elérni. Ezen a területen a minőségre vonatkozó vevői követelmények ma már több szintet is áthidalnak, a minőségi előírások a szállítók szállítóira is vonatkoznak.

A három detroiti autógyár által kidolgozott QS 9000 rendszer (Quality System) az ISO 9000-re emlékeztet, de nagyobb hangsúlyt helyez a megrendelő szempontjainak figyelembe vételére. A szabványok léte a szállítók számára is előnyös, mert speciálisan számukra készült, alkalmazásuk nem ütközik nehézségbe. A QS 9000 szerint kiépített rendszer tanúsítható.

3.4 Az ISO 14000 szabványok

Az ISO 14000 szabványsorozat a vállalati környezeti irányítási rendszer kiépítésének követelményeit írja elő. Mivel sokkal újabb, mint a 9000-es sorozat, ezért még nem teljes, eddig kevesen alkalmazták. Magyar szabványként még csak tervezet formájában létezik, de már magyarországi cég is működtet elismert ISO 14000 szerinti környezetirányítású rendszert.

A szabványsorozat jellege hasonlít a minőségi szabványokhoz, a vállalati rendszer kiépítése és használata hasonló módon történhet. A környezetirányítási rendszerszabványok közvetlenül szintén brit előzményen alapulnak (BS 7750 szabvány), a szabványokat az ISO TC 207 műszaki bizottsága dolgozta ki. A szabványok alkalmazásával itt nem foglalkozunk, erről a közeljövőben nyilván külön jegyzet készül.

A környezeti menedzsment Európában érvényes rendszere az EMAS (Eco-Management and Audit Scheme).

3.5 A jövő szabványai

A rendszerszabványok kidolgozása nem áll le: A BS 8750 szabvány nemzetközi szabvánnyá való átdolgozása már folyamatban van. Az új szabványsorozat az ISO 25000 jelzést kapja, témája az egészség és a biztonság. Megjelenése néhány éven belül várható.

Feladatok

Tanulmányozza az ISO 9000 sorozatot!

Tanulmányozza az ISO 14000 sorozatot!

Tanulmányozza az EMAS előírásait!

Ellenőrző kérdések

Az ISO 9000 sorozat részei

Az ISO 9000-1 és a 9004-1

Az ISO 9001, 9002 és a 9003

A QS 9000 szabvány

Az ISO 9000 sorozat irányelveket adó szabványai

Az ISO 9000 sorozat auditálásra vonatkozó szabványai

Az ISO 14000 szabványsorozat fő részei

Az EMAS lényege

Vizsgakérdések

Az ISO 9000 szabványsorozat

Az ISO 14000 szabványsorozat és az EMAS

ISO 9000 sorozat általános elemei

ISO 8402 Minőségirányítás és minőségbiztosítás. Szakszótár

ISO 9000-1 Minőségirányítási és minőségbiztosítási szabványok.
1. rész: A kiválasztás és az alkalmazás irányelvei

ISO 9004-1 A minőségirányításra és a minőségügyi rendszer elemeire
vonatkozó irányelvek

ISO 9000 sorozat szerződéses elemei

ISO 9001 Minőségügyi rendszerek. A tervezés, a fejlesztés, a gyártás,
a telepítés és a vevőszolgálat minőségbiztosítási modellje

ISO 9002 Minőségügyi rendszerek. A gyártás, a telepítés és a
vevőszolgálat minőségbiztosítási modellje

ISO 9003 Minőségügyi rendszerek. A végellenőrzés és a vizsgálat
minőségbiztosítási modellje

ISO 9000 sorozat kiegészítő elemei

ISO 9000-2 Minőségirányítási és minőségbiztosítási szabványok. 2. rész:
Általános irányelvek az ISO 9001, az ISO 9002 és az ISO 9003
alkalmazásához

ISO 9000-3 Minőségirányítási és minőségbiztosítási szabványok. 3. rész:
Irányelvek az ISO 9001 szabvány alkalmazásához a szoftverfejlesztés,
-szállítás és -karbantartás területén

ISO 9000-4 (a megbízhatóság irányítása)

ISO 9004-2 (szolgáltatások)

ISO 9004-3 (a feldolgozott anyagok)

ISO 9004-4 (minőségjavítás)

ISO 9004-5 (minőségügyi tervek irányelvei)

ISO 9004-6 (projektirányítás)

ISO 9004-7 (konfigurációk)

ISO 9000 sorozat auditálásra vonatkozó elemei

ISO 10011-1 Minőségügyi rendszerek felülvizsgálatának irányelvei.
Felülvizsgálat

ISO 10011-2 Minőségügyi rendszerek felülvizsgálatának irányelvei.
Minőségügyi rendszerek felülvizsgálóinak minősítési követelményei

ISO 10011-3 Minőségügyi rendszerek felülvizsgálatának irányelvei.
Felülvizsgálati programok irányítása

ISO 10012-1 Minőségbiztosítási követelmények mérőberendezésekre.
Mérőberendezések metrológiai kalibrálásának rendszere

ISO 10013 A minőségügyi kézikönyv kidolgozásának irányelvei

ISO/TR 13425 Statisztikai módszerek kiválasztásának irányelvei a
szabványosításban és az előírások kidolgozásakor

Az ISO 14000 sorozat fő csoportjai

Környezetközpontú irányítási rendszerek
Környezeti audit
Környezeti védjegyek
A környezeti eredményesség értékelése
Életciklus-elemzés
Környezetközpontú irányítás
Környezeti tényezők a termékszabványokban

Az ISO 14000 sorozat szabványai

Környezetközpontú irányítási rendszerek
ISO 14001 Környezetközpontú irányítási rendszerek – Követelmények és alkalmazási irányelvek

Környezeti auditálás
ISO 14010 A környezeti audit irányelvei
ISO 14011 A környezeti audit irányelvei – Általános alapelvek
ISO 14012 A környezeti audit irányelvei – A környezeti auditorok minősítési feltételei

Az ISO 14000 sorozat szabványai

Környezeti védjegyek

ISO 14020 Minden környezeti védjegyre vonatkozó alapelvek

ISO 14021 Környezeti védjegyek – Saját beválláson alapuló állítások
– Terminológia és definíciók

ISO 14022 Környezeti védjegyek – Szimbólumok

ISO 14023 Környezeti védjegyeknél használatos vizsgálati és
ellenőrzési módszerek

ISO 14024 Környezeti védjegyek – Alkalmazói programok – A több
szempontú programok irányelvei, gyakorlata és tanúsítási eljárásai
A környezeti eredményesség értékelése

ISO 14031 Környezeti menedzsment – A környezeti eredményesség
értékelése

Az ISO 14000 sorozat szabványai

Életciklus-elemzés – Általános alapelvek és gyakorlat

ISO 14040 Életciklus-elemzés

ISO 14041 Életciklus-elemzés – Életciklus-leltárelemzés

ISO 14042 Életciklus-elemzés – Életciklus-hatáselemzés

ISO 14043 Életciklus-elemzés – Életciklus-javítási elemzés

Az ISO 14000 sorozat szabványai

Környezetközpontú irányítás

ISO 14050 Környezetközpontú irányítás – Terminológia és definíciók

Környezeti tényezők a termékszabványokban

ISO 14060 Útmutató környezeti tényezők figyelembevételéhez a termékszabványokban